

15. Spirin, O. M., 2009. Informatsiino-komunikatsiini ta informatychni kompetentnosti yak komponenty systemy profesiino-spetsializovanykh kompetentnostei vchytelia informatyky [Information-communication and information competencies as components of the system of professionally-specialized competencies of a computer science teacher]. *Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia*, 5 (13). Dostupno: <<http://eprints.zu.edu.ua/3733/2/09somtio.html>> [Data zvernennia 7 Bereznia 2021].
16. Khutorskoi, A. V., 2002. Kliuchevye kompetentsyy u obrazovatelnye standarty. *Ynternet-zhurnal "Eidos"*. Dostupno: <<http://ei-dos.ru/journal/2002/0423.htm>> [Data zvernennia 3 Bereznia 2021].

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2021-30-367-383>

УДК 378.147.091.313:37.011.3-051

Федорчук Вікторія Вікторівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та

управління навчальним закладом

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Кам'янець-Подільський, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0560-3471>

vicfed@ukr.net

Аліксійчук Олена Станіславівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри музичного мистецтва

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Кам'янець-Подільський, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2494-8173>

olenaaliksiichuk@ukr.net

ПРОЕКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Анотація. Стаття присвячена висвітленню проблеми використання проектних технологій у процесі підготовки майбутнього педагога в закладі вищої освіти. Обґрунтовано використання проектних технологій в освітньому процесі загалом, а також в умовах Нової української школи зокрема. Визначено критеріальні вимоги до сучасного розуміння проектних технологій, а саме: наявність освітньої чи соціально значущої проблеми; дослідницький характер пошуку шляхів розв'язання; структурування діяльності відповідно до класичних етапів проектування; самодіяльний характер творчої активності здобувачів освіти; практичне або теоретичне значення результату діяльності; педагогічна цінність.

Конкретизовано місце проектної діяльності у освітньому процесі, зокрема: на підсумковому практичному занятті; після вивчення певного розділу або всього курсу; як один з методів закріплення матеріалу вивчених тем програми; як метод активізації творчої діяльності; як метод самоосвіти тощо.

Описано поетапність реалізації проектної діяльності. Запропоновано приклади застосування проектної діяльності як моделі творчого мислення і прийняття рішень на заняттях курсів «Педагогіка», «Історія педагогіки», «Основи наукових досліджень», «Педагогічні технології в початковій школі», «Методика викладання інтегрованого курсу мистецтво», «Методика музичного виховання». Описано такі інструменти освітнього процесу як лепбук та карта знань (Mind Map), які використовуються для візуального, логічного впорядкування інформації. Також розглянуто лепбук та інтелектуальну карту як можливі ефективні результати застосування проектних технологій при підготовці майбутніх педагогів у закладі вищої освіти. Запропоновано можливості застосування лепбука та інтелектуальної карти під час вивчення окремих дисциплін у закладі вищої освіти.

Визначено комплекс якостей, умінь та навичок, які здобувачі вищої освіти набувають в процесі проектної діяльності. Окреслено перспективи подальших досліджень щодо даної проблематики, що полягають у пошуку можливостей ширшого використання проектної діяльності під час підготовки майбутніх педагогів, а також впровадження інших педагогічних технологій в освітній процес закладу вищої освіти.

Ключові слова: проектні технології; види проектів; етапи проектної діяльності; лепбук; інтелектуальна карта; освітній процес; здобувачі вищої освіти.

1. ВСТУП / INTRODUCTION

Зміни в освіті часто залежать від суспільних трансформацій та розвитку ринку праці. Останнім часом збільшується попит не лише на конкретні знання та вміння фахівців, але й на їхню креативність, винахідливість, здатність швидко адаптуватися до змін тощо. Проте освіта інколи виявляється неготовою, непристосованою до нових вимог та прагнень сучасного суспільства. Тому освітні інституції, педагоги не стоять на місці, а активно реагують на нові тенденції й реалії, враховують сучасні потреби та передбачають майбутні виклики і перспективи, оновлюючи форми, зміст, методи, технології навчання і виховання. Поява і поширення великої кількості нових підходів до організації освітнього процесу, методів та технологій навчання і виховання спричинили необхідність їх детального вивчення.

Постановка проблеми. Актуальність використання педагогічних технологій зумовлюється декількома чинниками: насамперед потребою у створенні оптимальних умов для самореалізації здобувачів освіти; необхідністю педагогам оволодівати сутністю, інтерпретувати конкретні методи, методики, технології, що використовуються на практиці, адже сьогодні вчитель початкової школи повинен орієнтуватися в сучасних

тенденціях розвитку освіти, теоретичних та практичних аспектах навчальних технологій, що впроваджуються в освітній процес.

У цьому контексті актуальною постає проблема підготовки педагогічних кадрів, здатних працювати згідно з новими методологічними орієнтирами, які окреслює Концепція Нової української школи. Адже випускник нової школи має бути не лише особистістю, патріотом, але й інноватором. А інноватора здатний виховати лише педагог-інноватор, який володіє сучасними технологіями і методами навчання і виховання, і може підготувати майбутніх педагогів до їхнього застосування в освітньому процесі. З цією метою вважаємо за необхідне знайомити майбутніх вчителів початкової школи з сучасними педагогічними технологіями. Найкраще це робити, на нашу думку, використовуючи ці технології у роботі зі студентами, під час їхнього навчання в закладі вищої освіти.

Сучасні освітні технології сприяють процесам гуманізації та інтегрування різноманітної інформації. У даному ракурсі особливого значення набуває застосування проектних технологій в системі підготовки здобувачів вищої освіти до майбутньої педагогічної діяльності. Потенціал даного методу полягає у тому, що студенти, практикуючи проектну діяльність, мають можливість не тільки готуватись до майбутньої професії, а ще й розвивати свої творчі здібності, неповторну індивідуальність, формувати навички колективної співтворчості тощо.

Аналіз останніх досліджень. Сутність технології проектування (методу проектів), особливості застосування проектної діяльності досліджували Ю. Бахметова, Є. Беляков, Н. Воскресенська, І. Дичківська, І. Ігнатова, О. Пехота, Є. Полат, Л. Сушкова, М. Чепіль та ін. Проблеми організації проектного навчання присвячені дослідження К. Гансуар, О. Неретіної, Ю. Корокошко, а організації проектно-дослідницької роботи учнів молодшого шкільного віку – праці Т. Кузнецової.

Різним аспектам використання проектних технологій у закладах загальної середньої освіти присвятили свої доробки сучасні вчені та педагоги Є. Бондаренко, С. Гончаренко, І. Єрмакова, Л. Круглик, О. Онопрієнко, Л. Паламарчук, В. Реут, С. Сисоєва, М. Фомінова. Вони розглядають метод проектів як одну з новітніх прогресивних педагогічних технологій.

Науковці Н. Білова [1], М. Шевчук [2] займались дослідженням проблеми формування професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва засобами методу проектів. О. Новська присвятила свої наукові розвідки дослідженню феномену самопроекування [3]. О. Реброва [4] досліджувала особливості реалізації методу проектів під час фахової підготовки вчителів музики. Проблема оптимізації освітнього процесу на уроках «Мистецтво» в закладах загальної середньої освіти знайшла висвітлення у науково-методичному доробку вчених Л. Кондратової, Л. Левчук, Л. Масол, Л. Предтеченської, О. Рудницької, С. Соломахи, Т. Харламової та багатьох інших.

Застосування методу проектів у закладах загальної середньої освіти для формування художньо-естетичної сфери школярів висвітлювали Л. Кондратова [5], Л. Масол [6], Є. Миропольська, М. Федорець [7] та ін.

Однак, проблема використання проектних технологій у закладах вищої освіти, зокрема в процесі підготовки майбутніх вчителів початкової школи, на наш погляд, залишається актуальною, потребує подальшого обґрунтування та методичного забезпечення.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті: розкрити суть і значення проектної технології у процесі підготовки майбутніх вчителів початкової школи до професійної діяльності.

Завдання: описати види проектів; висвітлити організаційно-методичні особливості технології проектування; навести приклади проектних технологій на заняттях з різних дисциплін в процесі підготовки майбутніх вчителів початкової школи до професійної діяльності.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH FINDINGS

У зв'язку з реформування системи освіти проектна технологія переживає своє друге народження як ефективне доповнення до традиційних методів та інших педагогічних технологій, що сприяють становленню особистості як суб'єкта діяльності й соціальних відносин. У наш час очевидним є те, що реалізувати принципи особистісно орієнтованого навчання при традиційному підході до освіти неможливо. Найбільш перспективною для реалізації особистості орієнтованого, діяльнісного та інтегративного підходу, на наш погляд, є проектна технологія.

«Проектна технологія, або як її ще називають, метод проектів, на сьогоднішній день – це спосіб досягнення конкретної дидактичної мети завдяки детальній розробці проблеми, яка має завершитись реальним практично відчутним результатом» [8]. Проектну технологію розуміють також як «комплексний педагогічний метод, що сприяє становленню таких якостей здобувачів освіти як колективізм і здатність до співробітництва, допомагає накопичувати досвід у взаємодії, самостійності, плануванні, організації, контролі власної діяльності та творчості під час виконання навчальних завдань» [9].

Проектні технології дозволяють не просто передавати здобувачам освіти суму тих чи інших знань, але й спонукають до того, щоб здобувати ці знання самостійно, користуватися набутою інформацією для вирішення нових пізнавальних та практичних завдань. Оскільки «в основі проектної роботи лежить інтеграція та безпосереднє застосування набутих знань під час практичної діяльності, то студенти успішно набувають комунікативних навичок і вмінь, знайомляться з різними підходами, точками зору; вчаться користуватися дослідницькими методами: збирати необхідну інформацію, аналізувати її, висувати гіпотези, робити висновки. Технологія проектування забезпечує всебічне опрацювання проблеми дослідження, а також має на меті досягнути реального, втіленого в певній формі, результату. В основі проектної діяльності як сучасної педагогічної технології лежить розвиток вміння самостійно конструювати свої знання та орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного мислення, адаптація до соціального середовища, розвиток пізнавальних інтересів здобувачів освіти» [9].

Основна ознака проектної діяльності – повна й органічна узгодженість навчання з життям, з інтересами здобувача освіти. Тобто, проектування ставить учасників у становище, де теоретичні знання – засіб для творчих пошуків. А в кінцевому результаті відбувається активний процес розвитку практичного мислення, але з опорою на науку.

У літературі можна зустріти різні поняття: проект, метод проектів, проектна технологія, які позначають активну практичну діяльність учасників освітнього процесу для досягнення наперед заданої мети. Ми вважатимемо ці поняття тотожними, які змінювали одне одного в ході історичного розвитку. На сьогодні, на наш погляд, найактуальнішим і найсучаснішим є поняття проектної технології, яким, поряд з іншими, надалі і послуговуватимемось у даному дослідженні.

Існують обов'язкові «критеріальні вимоги до сучасного розуміння проектних технологій:

- наявність освітньої чи соціальнозначущої проблеми;
- дослідницький характер пошуку шляхів розв'язання;
- структурування діяльності відповідно до класичних етапів проектування;
- самодіяльний характер творчої активності здобувачів освіти;
- практичне або теоретичне значення результату діяльності;
- педагогічна цінність» [9].

Результати проектної діяльності мають бути «відчутні»: якщо це теоретична проблема, то конкретне її рішення, якщо практична – конкретний результат, готовий до впровадження. Проектна діяльність завжди орієнтована на самостійну роботу – індивідуальну, парну, групову, яку вони виконують протягом певного проміжку часу.

Метод проектів можна застосовувати на різних етапах освітнього процесу, зокрема:

- на підсумковому практичному занятті;
- після вивчення певного розділу або всього курсу;
- як один з методів закріплення матеріалу вивчених тем програми;
- як метод активізації творчої діяльності;
- як метод самоосвіти тощо.

Метод проектів спонукає студентів до активної взаємодії. Застосовуючи даний метод на практичних заняттях, здобувачам вищої освіти можна запропонувати виконання ролей школярів та педагога-координатора.

Для максимальної продуктивності проектної діяльності, студентам варто дотримуватись наступної поетапності:

На першому етапі викладач пропонує студентам обрати тему проекту шляхом колегіального обговорення, а також окреслити його орієнтовну структуру. Після цього варто підібрати джерела інформації, скласти своєрідну маршрутну карту реалізації проекту, оформити бланк заявки на проект. Орієнтовний перелік складових бланку заявки на проект: заклад освіти, керівник-координатор проекту, вік учасників проекту (*клас/класи, академічна група тощо*), тема проекту, форма виконання проекту (*видавнича, сценічна, комп'ютерна/мультимедійна, комбінована і тощо*), основні проблеми, інтеграційні предмети, тривалість проекту, очікувані результати.

На даному етапі потрібно обрати оргкомітет проектну групу оргкомітету та розподілити всіх учасників на творчі групи. Варто зазначити, що педагог є не керівником, а координатором проекту, а всі ключові питання реалізують самі студенти.

На другому етапі відбувається планування роботи, опрацювання джерел інформації, розробляється сценарій проекту, відбувається репетиційна діяльність тощо.

Третій етап присвячується проведенню проекту у заздалегідь визначеній формі (проведення реальної або віртуальної екскурсії; презентація фільму; театральна вистава тощо). Варто зауважити, що після проведення проекту необхідно оформити підсумковий звіт, який може бути створений у вигляді альбому, брошури, сценарію, відеозапису тощо.

Разом з тим, проект – це не алгоритм, який складається з чітких етапів. Це модель творчого мислення і прийняття рішень.

Проектна технологія, на нашу думку, може знайти своє успішне застосування і в закладах вищої освіти, а саме в процесі підготовки майбутніх педагогів. Так, приміром, виконання колективного проекту може стати ефективним завершенням курсу історії педагогіки: кожен студент готує і оформлює (на аркуші певного розміру) основну інформацію про одного з видатних педагогів, після чого, підготовлені аркуші розміщуються студентами на спеціально виготовленій «стрічці часу» чи «ланцюжку епох» у хронологічному порядку. Особливістю створеної «стрічки часу» є те, що на ній паралельно розміщується інформація як про педагогів зарубіжжя, так і про вітчизняних освітян, що дозволяє ефективніше усвідомити зумовленість поглядів відомих педагогів соціально-історичними умовами. Така робота спонукає студентів до повторного осмислення, узагальнення вивченого матеріалу, до вияву своїх творчих здібностей, а також слугує засобом зацікавлення не лише для студентів-виконавців, але й для всіх, хто надалі матиме змогу ознайомитися з оприлюдненими результатами творчості майбутніх педагогів.

Ефективним є використання методу проектів під час вивчення курсу «Педагогічні технології в початковій школі». Ознайомлюючи студентів з різноманітними педагогічними технологіями, важливо забезпечувати як розуміння теоретичного підґрунтя інновацій, так і усвідомлення можливостей практичного застосування програмового матеріалу. З цією метою, на наш погляд, доцільно застосовувати проектну діяльність. Завданням майбутніх педагогів є розробка і відповідне письмове оформлення фрагментів уроків у початковій школі з використанням вивчених педагогічних технологій. Оскільки фрагменти готуються поступово, впродовж вивчення курсу, а окремі з них моделюються на заняттях, то до завершення курсу «Педагогічні технології в початковій школі» кожен студент матиме папку з відповідними фрагментами уроків, що і становитиме підготовлений проект. Така робота виявляє дієвість отриманих знань, допомагає усвідомити можливості їх використання у педагогічній діяльності, а матеріальний результат проектної роботи (папка з фрагментами уроків) буде хорошою опорою для студентів як під час проходження педагогічної практики, так і в подальшій професійній діяльності.

Важливим етапом у здобутті педагогічної освіти є педагогічна практика, де студенти отримують свій перший педагогічний досвід, знайомляться з передовими досягненнями педагогічної науки і практики, мають можливість професійного самовдосконалення та застосування методів оптимізації освітнього процесу, серед яких вагоме місце може зайняти і технологія проектування.

О. Коберник зазначає, що «проектна діяльність є доцільною у різних сферах життєдіяльності особистості: у соціальній, освітній тощо. Але особливої значущості проектна технологія набуває у мистецькій освіті завдяки впливу на внутрішній духовний мікро- та макрокосм людини» [10].

Так, здобувачі вищої освіти, вивчаючи методику викладання інтегрованого курсу «Мистецтво», опановують теоретичні та практичні засади організаційно-методичних особливостей використання методу проектів. В такому контексті проектна технологія сприяє тому, що студенти набувають навичок самостійної діяльності, здатності інтегрування різних видів мистецтв, у них розвивається уява, художньо-образне мислення та усвідомленню того, що культура своєї країни є частиною світової художньої культури.

У рамках опанування студентами методики викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» ми пропонуємо такі види проектів як: *кінопроекти, творчі проекти, екскурсійні проекти* тощо.

1. Кінопроекти передбачають висвітлення обраної тематики у вигляді любительського відеофільму.

Наприклад, це можуть бути проекти та тему: «*Магія німого кіно*», «*Шедеври світового кінематографа*», «*Казковий Болівуд*», «*Український кінематограф: історія, персоналії*» тощо.

Наведемо приклад плану проведення кінопроекту «*Храми нашого міста*» (*монтажний фільм, своєрідний «кінореферат»*).

Студенти об'єднуються в групи, кожна з яких опрацьовує свою частину роботи над спільною тематикою:

- зйомки під час духовних свят Благовіщення, Різдва, Великодня тощо;
- роздуми про духовність;
- інтерв'ю зі священником;
- розповідь про духовні архітектурні споруди рідного міста.

Після монтажу захист проекту відбувається у вигляді прем'єри документального кінофільму. Після перегляду фільму можна організувати обговорення, дискусію тощо.

2. Творчі проекти дають можливість студентам реалізувати свої креативні ідеї. Вони можуть бути проведені у вигляді уроків-вистав, творчих виставок, музично-літературних композицій тощо.

Наприклад, це можуть бути проекти та тему: «*Тарас Шевченко – український геній*», «*Світ Сальвадора Далі*», «*Постмодернізм в українському мистецтві*», «*Козацьке бароко*», «*Образ козака Мамає у мистецтві*», «*Душа українського романсу*», «*Фантастичні образи Миколи Гоголя*», «*Творчий феномен Григорія Сковороди*» тощо.

Наведемо приклад плану проведення творчого проекту «*Надреальність Сальвадора Далі*».

Студенти об'єднуються в групи, кожна з яких готує доповідь про той чи інший період життя і творчості Сальвадора Далі):

- дитинство та юність Сальвадора;
- навчання у Королівській Академії мистецтв (*Сан-Фернандо, Мадрид*);
- становлення творчої особистості митця;
- вплив сучасників, друзів та однодумців на творчість Сальвадора Далі (*Федеріко Гарсія Лорка, Мануель де Фалья, Роберто Альберті, Луїс Бюнюель, Доменіко Алонсо та ін*);
- феномен естетики сюрреалізму та її еволюції у творчості Далі (*експерименти, творчі спроби у стилях футуризму, кубізму, нуризму тощо*);
- зустріч та вплив особистості Пабло Пікассо на творчість Далі;
- муза Сальвадора – дружина Галя;
- період розквіту мистецтва Сальвадора Далі (*1930-ті роки*);
- завершальний період творчості Сальвадора Далі.

Під час доповідей паралельно відбувається показ репродукцій, світлин відповідного періоду.

В кінці проекту можна організувати вільне обговорення теми.

3. Екскурсійні проекти можна проводити як у реальному так і у віртуальному просторі музеями чи визначними пам'ятками архітектури міста. Екскурсійні проекти студенти можуть проводити не тільки для своєї академічної групи, вони також можуть запросити для перегляду викладачів та студентів різних груп та курсів.

Наприклад, це можуть бути проекти та тему: *«Таємниця української писанки», «Прадо, Уффіці, Лувр», «Кращі музеї світу», «Творчість митців епохи Відродження» тощо.*

Наведемо приклад проведення екскурсійного проекту: *«Історичні перлини рідного краю».*

Студенти об'єднуються в творчі групи, обирають свій напрямок (архітектура, скульптура, образотворче мистецтво тощо), підбирають матеріал: історичні відомості; легенди, перекази; репродукції, фотографії мистецьких об'єктів обраного міста (села) тощо. Далі відбувається обробка та упорядкування матеріалу;- підготовка доповідей студентів по своїх темах. Крім цього, студенти створюють «маршрутну мапу», де за допомогою стрілочок та пунктирних ліній позначають напрямок руху від об'єкту до об'єкту (мистецькі об'єкти «точки маршруту» можна зображати схематично, або у вигляді зменшених фотографій). Захист проекту відбувається у формі віртуальної або реальної подорожі, де у ролі екскурсоводів виступають самі студенти з творчих груп. Після захисту проекту можна оформити альбом чи брошуру, де буде розміщено світлини, доповіді студентів, репродукції творів мистецтва (архітектури, живопису, садо-паркового мистецтва тощо).

При підготовці до проведення проектної технології педагогу варто оформити таблицю, у якій буде зафіксовано розподіл обов'язків студентів за спрямуванням діяльності (складові таблиці можуть варіюватись відповідно до теми, формату та виду обраного проекту).

Таблиця 1

Розподіл обов'язків за спрямуванням діяльності у рамках творчого процесу

Учасники	Обов'язки						
	Оформлення	Пошук матеріалів	Проведення опитування	Підготовка сценарію	Пошук об'єктів	Відеозйомка	Монтаж відеофільму

У процесі проектної діяльності доречним буде ведення графіку щодо підготовки та захисту проекту (етапи роботи в таблиці є орієнтовними та варіативними, вони визначаються координатором проекту відповідно до виду проекту, обраної тематики, мети тощо).

Таблиця 2

Орієнтовний графік проведення робіт по підготовці і захисту проекту

Етапи роботи	Вересень-жовтень	Листопад-грудень	Лютий-березень	Квітень-травень	Початок червня
Гіпотези, дослідження, підбір матеріалів, пошук назви					
Пошук, підбір комплектація матеріалів, підготовка сценарію,					
Репетиційна діяльність					
Фото та відео зйомка, проведення опитування					
Перегляд і відбір матеріалів, обробка даних					
Завершальний етап зйомок					
Монтаж фільму і підготовка до захисту проекту					
Захист проекту					

Застосування проектної роботи у закладі вищої освіти можна організувати також під час роботи над лепбуком чи інтелектуальною картою.

Лепбук (з англ. lap – коліно, book – книга) – це саморобна папка, книжка чи зошит, де зібрані й оформлені різноманітні корисні матеріали з теми, яка вивчається. Лепбук обов'язково містить різні за розміром та формою кишеньки, вставки, рухливі деталі, віконця, міні-книжечки тощо з цікавою інформацією, що стосується предмету вивчення.

Загалом, виготовлення лепбука – ефективна педагогічна технологія, що дозволяє різнобічно розвивати особистість здобувача освіти. Адже не дарма лепбуки широко використовують у закладах освіти Великої Британії, Італії, США, Франції та інших країн.

Використання лепбуків у освітньому процесі особливо актуальне в умовах впровадження Нової української школи. Виготовлення лепбука як творчого проекту дозволяє здійснювати навчання у ігровій формі, поєднувати дослідження й пізнання нового з творчістю, повторювати і закріплювати вивчений матеріал, систематизувати знання і просто цікаво організувати спільну діяльність педагога зі студентами. Головна перевага лепбука полягає в тому, що він створюється власноруч і оформлюється за власним смаком. Лепбуки можуть бути створені разом із педагогом, індивідуально чи групою здобувачів освіти. В останньому випадку педагогу варто розподілити завдання між учасниками, визначити зону відповідальності кожного з учасників проектної роботи.

Звичайно, педагог здійснює безпосередню координацію проектною діяльністю: обирає тему проекту, що відповідає не лише інтересам здобувачів освіти, але й потребам конкретної навчальної ситуації, а також може розподіляти завдання (ролі) між учасниками проекту, контролює їхню роботу тощо. Але варто пам'ятати, що проектну роботу необхідно спрямовувати не просто на поглиблення знань студентів з певного питання, але й на набуття ними досвіду самостійної роботи, формування уміння планувати, організувати, працювати в команді, знаходити оригінальні, нестандартні рішення проблеми, розкрити свій індивідуальний потенціал, виявляти творчість тощо.

В умовах закладу вищої освіти ми пропонуємо виготовляти лепбуки студентам вдома, як проектну самостійну роботу, об'єднавшись у групи.

Тема і складність лепбука можуть бути різними. Але найкраще робити лепбуки на якісь часткові, а не на загальні теми. Наприклад, можна зробити загальний лепбук на тему «Педагогіка». Але він вийде занадто оглядовим – навряд чи вдасться в ньому повністю відобразити всі аспекти науки чи навчальної дисципліни. Тому ми пропонуємо студентам виготовляти свої проекти з кожної конкретної теми, завдяки чому можна подати більш конкретну, обширну інформацію, детальніше відобразити кожне питання теми, що буде значно продуктивніше.

Можна виділити окремі етапи створення лепбука.

1. Вибір теми, яка може бути як загальною, так і більш вузькою: присвячена конкретній події, персоналії, темі, що вивчається тощо.
2. Складання плану, що дозволить попередньо передбачити і уявити, що саме має бути у лепбучі.

3. Створення макету: визначається, в якому порядку і де саме будуть розміщені складові проекту (кишеньки, конвертики, складні стрічки, рухомі деталі, 3D-листівки, пазли, кишеньки-книжечки чи гармошки, дверцята чи віконечка, блокнотики з чистими аркушами для приміток та ін.)

4. Підготовка складових лепбука (чим більше деталей, тим цікавіше й оригінальніше виглядатиме виріб).

5. Поєднання основи та складових лепбука (тут важливе значення має охайність виробу, що потрібно врахувати при оформленні та склеюванні всіх його елементів).

Виконавцям потрібен час, щоб змоделювати та виготовити лепбук, тому завдання щодо підготовки такого проекту в ході вивчення педагогічних дисциплін студенти отримують заздалегідь.

Використання лепбука має свої переваги. Він

- допомагає в організації студентських презентацій;
- дозволяє впорядкувати матеріал по темі, що вивчається;
- допомагає оформити результати спільної діяльності і може бути формою представлення підсумків проекту або теми;
- сприяє організації індивідуальної та самостійної роботи здобувачів вищої освіти;
- є ефективним способом подати всю наявну інформацію в компактній формі;
- дозволяє повторити вивчене у будь-який зручний час, переглянувши зроблену своїми ж руками книжку (папку);
- дозволяє напрацьовувати навички самостійного збору, виокремлення та систематизації інформації, що особливо важливо в сучасному інформаційному суспільстві;
- сприяє розвитку комунікативних навичок, командної взаємодії, за умови виконання групового проекту.

Зважаючи на всі переваги використання лепбука в освітньому процесі, вважаємо за необхідне використовувати роботу по виготовленню лепбуків зі студентами під час вивчення педагогічних дисциплін. Адже майбутні вчителі мають бути готовими до організації подібної роботи з дітьми у школі. Тому пропонуємо здобувачам вищої освіти виготовляти лепбуки до кожної теми в курсі педагогіки, а також про різні сучасні педагогічні технології під час опанування курсу освітніх технологій. Така робота виконується, зазвичай, як парна або індивідуальна. Таке виготовлення лепбуків можна організовується як самостійна проектна діяльність з наступним захистом в аудиторії. Так, виготовивши лепбуки до кожної теми, студенти отримують коротке візуальне відтворення основного матеріалу курсу, що може сприяти ефективному нагадуванню, актуалізації, повторенню вивченої інформації. Завдяки такій роботі, засвоєння студентами теоретичного матеріалу відбувається більш свідомо, а формування необхідних компетентностей майбутніх педагогів проходить ефективніше.

Ще одним із ефективних інструментів в освітньому процесі, що може бути використаний як проект, є «карта знань (Mind Map) – діаграма, яка використовується для візуального упорядкування інформації» [11]. Її також називають карта розуму, карта пам'яті, інтелект-карта, ментальна карта. Але призначення й алгоритм створення при цьому не змінюються: за допомогою карти знань можна структурувати інформацію у візуальній формі.

«Наприкінці 60 років ХХ століття психолог та консультант з питань освіти Тоні Бюзен запропонував ідею створення діаграм зв'язків, які зробив радіальними — такими, що побудовані навколо якоїсь центральної думки або проблеми. Така технологія отримала назву Mind Mapping. Уперше її представили навесні 1974 року» [11]. Проблематикою створення інтелект-карт займалися також інші фахівці, зокрема російські науковці Є. Васильєва, Є. Волков та західні дослідники Джон Кларк (John Clark), Хайнер Мюллер (Heiner Muller), Джеймі Наст (Jamie Nast). В Україні методику застосування інтелектуальних карт розробляють Н. Гавриш та І. Кіндрат.

На сьогодні карта знань – це сукупність діаграм і схем, що в наочному вигляді демонструють думки, тези, пов'язані одна з одною та об'єднані загальною ідеєю. Така карта дозволяє зобразити певний процес або ідею повністю, а також утримувати одночасно у свідомості значну кількість даних, демонструвати зв'язки між окремими частинами, запам'ятовувати (записувати) матеріали та відтворювати їх навіть через тривалий термін у системі знань про певний об'єкти чи у певній галузі.

«Карта знань – це зручна й ефективна технологія унаочнення мислення та альтернатива звичайному (лінійному) запису. Їх застосовують для формулювання нових ідей, фіксації та структурування даних, аналізу та впорядкування інформації, прийняття рішень тощо. Цей спосіб має багато переваг перед звичайними загальноприйнятими способами запису. На відміну від лінійного тексту, карти знань не лише зберігають факти, але й демонструють взаємозв'язки між ними, тим самим забезпечуючи швидше і глибше розуміння матеріалу.

Використовуючи карти знань, ми отримуємо такі можливості:

- поліпшити пам'ять, нагадати факти, слова й образи;
- генерувати ідеї;
- надихнути на пошук рішення;
- продемонструвати концепції та діаграми;
- аналізувати результати або події;
- структурувати роботу (реферат, доповідь);
- підбивати підсумки зробленого;
- організовувати взаємодію при груповій роботі або у рольових іграх;
- ефективно структурувати і опрацьовувати дані» [11].

Для створення інтелект-карти в центрі горизонтально розташованого аркуша паперу записується тема або основне поняття, щоб зручно було надалі на ньому фокусуватися. Далі записують суттєві, ключові слова, поняття, які характеризують основне слово у вигляді образу. «Ключові слова розташовують на різнокольорових гілках, що розходяться від центральної теми. Це сприяє структурованому сприйняттю теми, дозволяє класифікувати інформацію, розподілити за певними критеріями.

Зв'язки на карті знань можуть бути асоціативними, графічними або іншого змісту. Важливо розміщувати слова на гілках, а не в квадратах, трикутниках чи інших фігурах. Важливо ще й те, що гілки повинні бути живими, гнучкими, а не окремими рівними відрізками.

Розвивати теми можна не лише на основних гілках, але й додавати інформацію у підгілки, гілки другого, третього рівня і т.д. Добре, якщо довжина лінії дорівнює довжині слова. Так простіше сприймати інформацію і це економніше з точки зору заповнення карти знань. Писати слова можна різного розміру друківаними літерами, змінювати розмір літер і товщину їх ліній в залежності важливості ключового слова.

Інтелект-карту ефективно також збагатити малюнками. Так, для центральної теми, що записана посеред аркуша, малюнок обов'язковий. Іноді ментальна карта може цілком вкладатися в малюнок.

Не бажані порожні місця, разом з тим, гілки не повинні бути розміщені надто щільно. Для невеликої ментальної карти використовується аркуш А4, а для більшої – А3. Цілісна карта знань показує, що здобувачі освіти добре розібралися в темі» [11].

Під час вивчення педагогіки залучаємо студентів до створення інтелект-карт з різних тем курсу. Здобувачі вищої освіти можуть відображати центральні поняття та основну інформацію на аркушах А3 або А4, з використанням малюнків або без них, працюючи індивідуально, в парі або в групі.

При цьому сталими залишаються основні правила створення інтелект карти:

- радіантна побудова;
- структурування карти, що відображає процес нашого мислення;
- варіативність технічних особливостей побудови карти.

Але в кожному разі така діяльність дозволяє учасникам освітнього процесу більш цілісно опрацювати теоретичний матеріал, усвідомлювати зв'язки між основними категоріями теми, виявляти творчість, вміння співпрацювати і т.п.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Загалом використання проектних технологій в освітньому процесі закладу вищої освіти, зокрема в процесі підготовки майбутніх педагогів, дозволяє переконатися у їх дієвості: студенти більш відповідально ставляться до виконання завдань, виявляють активність, зацікавленість у вивченні відповідних навчальних дисциплін. Участь здобувачів вищої освіти в проектній діяльності сприяє формуванню їхньої позитивної мотивації до оволодіння педагогічними та методичними дисциплінами, забезпечує ситуації успіху в освітньому процесі.

Проектні технології дозволяють стимулювати творчу діяльність студентів, ефективно закріплювати навчальний матеріал, забезпечувати атмосферу співтворчості та свята в освітньому процесі. Важливими умовами при цьому виступають: активізація самостійності студентів, підтримка їх ініціативності, уважне ставлення до ідей та пропозицій здобувачів освіти, забезпечення можливостей самостійно обирати зміст та способи виконання проекту.

Проектні технології варто використовувати в умовах закладу вищої освіти в процесі підготовки майбутніх педагогів, приміром під час вивчення педагогічних та методичних дисциплін. Крім того, виготовлення студентами лепбука чи інтелектуальної карти теж доцільно організувати як проектну діяльність. У цілому проектні технології сприяють формуванню у студентів вміння опрацьовувати джерела інформації; інтегрувати знання з різних предметів для вирішення освітньо-виховних та розвиваючих завдань проекту; володіти мультимедійною технікою та комп'ютерними технологіями, а також розвивають творчі та комунікативні здібності, здатність до самоорганізації, дослідницької та самостійної роботи.

Перспективи подальших досліджень. Проблема використання проектних технологій у закладі вищої освіти потребує подальших досліджень. Зокрема, предметом подальших наукових розвідок може стати вивчення можливостей застосування проектної роботи в процесі вивчення інших навчальних дисциплін. Крім цього, варте уваги дослідження особливостей використання інших педагогічних технологій в освітньому процесі закладу вищої освіти.

5. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Білова, Н. К., 2015. Педагогічне проектування процесу навчання майбутніх учителів музичного мистецтва. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя], Психолого-педагогічні науки*, 1, 78-84. Доступно: <[https:// nbuv.gov.ua/UJRN/Nzsp_2015_1_19](https://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzsp_2015_1_19)> [Дата звернення 12 Березня 2021].
2. Шевчук, М. О., 2015. Управління процесом формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики засобами педагогічного проектування: *автореф. Дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.06. «Теорія та методика управління освітою»*, Київ: Вид. «Науковий світ», 24.
3. Новська, О. Р., 2016. Методика самопроекування фахового розвитку майбутніх учителів музичного мистецтва, *Наука і освіта*, 10, 52-58. Доступно: <[https:// nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2016_10_11](https://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2016_10_11)> [Дата звернення 10 Березня 2021].
4. Татаринцева, Н. Е., 2013. Профессионально-ориентированные проекты как условие развития проектной культуры будущих педагогов, *Известия Южного федерального университета: Педагогические науки*, 5, 99-107.
5. Кондратова, Л. Г., 2008. Підготовка вчителя до організації проектної діяльності учнів основної школи в позаурочній роботі: *автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти»*, Київ, 21
6. Масол, Л., Миропольська Н., Рагозіна В., та ін., 2010. *Формування базових компетентностей учнів загальноосвітньої школи в системі інтегративної мистецької освіти: Метод. посібник для вчителя*, Київ: Пед. думка, 232.
7. Федорець, М. О., 2016. Урок музичного мистецтва в сучасній школі: проектування, реалізація, аналізування. *Мистецтво в школі*, 4, 2-6.

8. Тенюкова, Г.Г., Хрисанова, Е.Г. *Применение метода проектов в музыкальном обучении и воспитании школьников*. ФГБОУ ВО «Чувашский государственный педагогический университет им И.Я. Яковлева», Чебоксары. Доступно: <<https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=28673>> [Дата звернення 10 Березня 2021].
9. Аліксічук, О.С., Федорчук, В.В., 2009. *Проектна діяльність студентів у процесі опанування навчальної дисципліни «Шкільний курс світової художньої культури та методика його викладання»*, Кам'янець-Подільський: видавець Зволейко Д.Г., 44.
10. Коджаспирова, Г. М., 2003. *Педагогика: Учеб. пособие для студентов образовательных учреждений среднего профессионального образования*, Москва: ВЛАДОС, 247
11. Кіндрат, І., 2018. Технологія Mind Mapping: джерела, концептуальні засади, термінологія. *Вихователь-методист дошк. закл.: щоміс. спеціаліз. журн.*, 4, 16–22.

PROJECT TECHNOLOGIES IN THE TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Victoriia V. Fedorchuk,

Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of pedagogy
and management of the educational establishment
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University
Kamianets-Podilskyi, Ukraine
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0560-3471>
vicfed@ukr.net

Olena S Aliksiichuk,

Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Music
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University
Kamianets-Podilskyi, Ukraine
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2494-8173>
olenaaliksiichuk@ukr.net

Abstract. The article deals with the problem of the usage of project technologies in the training of future teachers in a higher educational establishment. The usage of project technologies in the educational process on the whole and in the conditions of New Ukrainian School in particular is analysed. The criteria requirements to the modern understanding of project technologies are determined, notably the existence of educational or socially important problem, research character of the search of the ways of solving, structuring of the activity according to the classical stages of projects, amateur character of the creative activity of the pupils, practical and theoretical importance of the results of the activity and pedagogical value.

The place of the project activity in the pedagogical process is made more specific, in particular at the last practical lesson, after learning some chapters or the whole course, as one of the methods of revision of the material of the learnt topics, as the method of activation of creative activity and as the method of self-education.

We described the stages of implementation of the project activity. We also proposed the examples of the usage of the project activity as a model of creative thinking and making decisions at the lessons of the courses “Pedagogics”, “The History of Pedagogics”, “The Fundamentals of the Scientific Research”, “Pedagogical Technologies in the Primary School”, “The Methods of Teaching of the Integrated Course of Arts” and “Methods of Music Education”.

Such instruments of educational process as lapbook and Mind Map that are used for visual logical arrangement of information are described. Lapbook and Mind Map are also considered as possible effective results of the introduction of project technologies in the training of future teachers in the higher educational establishments. We proposed the opportunities of the usage of lapbook and Mind Map during the studying of some subjects in a higher educational establishment.

We determined the complex of qualities and skills being acquired by the students in the process of project activity. The perspectives of future researches as for this problem are outlined. They lie in the search of the opportunities of wider usage of the project activity in the training of future pedagogues and also in the implementation of other pedagogical technologies in the educational process in higher educational establishment.

Keywords: project technologies; types of projects; stages of the project activity; lapbook; Mind Map; educational process; students of higher education establishments.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Bilova, N. K., 2015. Pedagogichne proektuvannya protsesu navchannia maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva [Pedagogical projection of the process of teaching of future teachers of musical art]. *Naukovi zapysky [Nizhynskoho derzhavnoho universytetu im. Mykoly Hoholia]. Psykholoho-pedahohichni nauky, 1*, 78-84. Dostupno: <https://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzsp_2015_1_19> [Data zvernennia 12 Bereznia 2021].
2. Shevchuk, M. O., 2015. Upravlinnia protsesom formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh vchyteliv muzyky zasobamy pedahohichnoho proektuvannia [The management of the process of formation of professional competence of future teachers of music by the means of pedagogical projects]: *avtoref. Dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk: spets. 13.00.06 «Teoriia ta metodyka upravlinnia osvitoiu»*, Kyiv: Vyd. «Naukovyi svit», 24.
3. Novska, O. R., 2016. Metodyka samoproektuvannia fakhovoho rozvytku maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva [Methodology of self-projection of professional development of future teachers of music]. *Nauka i osvita, 10*, 52-58. Dostupno: <https://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2016_10_11> [Data zvernennia 10 Bereznia 2021].

4. Tatarinceva, N. E., 2013 Professionalno-orientirovannye proekty kak uslovie razvitija proektnoj kultury budushhih pedagogov [Professionally oriented projects as the condition of the development of project culture of future teachers], *Izvestija Juzhnogo federal'nogo universiteta: Pedagogicheskie nauki*, 5, 99-107.
5. Kondratova, L. H., 2008. Pidhotovka vchytelia do orhanizatsii proektnoi diialnosti uchniv osnovnoi shkoly v pozaurochnii roboti [Preparation of the teacher to the organization of the project activity of the pupils of the main school in extra-curricular activity self]: *avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk: spets. 13.00.04 «Teoriia ta metodyka profesiinoi osvity»*, Kyiv, 21.
6. Masol, L., Myropolska N., Rahožina V., ta in., 2010. *Formuvannia bazovykh kompetentnosti uchniv zahalnoosvitnoi shkoly v systemi intehratyvnoi mystetskoj osvity* [The formation of the basic competences of the pupils of the comprehensive schools in the system of integrative art education]: Metod. posibnyk dlja vchytelia, Kyiv: Ped. dumka, 232.
7. Fedorets, M. O., 2016. Urok muzychnoho mystetstva v suchasni shkoli: proektuvannia, realizatsiia, analizuvannia [Music lesson in modern school: projects, realization, analysis], *Mystetstvo v shkoli*, 4, 2-6.
8. Tenjukova, G.G., Hrisanova, E.G. *Primenenie metoda proektov v muzykal'nom obuchenii i vospitanii shkol'nikov* [The usage of project method in music education of schoolchildren.]. FGBOU VO «Chuvashskij gosudarstvennyj pedagogicheskij universitet im I.Ja. Jakovleva», Cheboksary. Dostupno: <<https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=28673>> [Data zvernennja 10 Bereznja 2021].
9. Aliksiichuk, O.S., Fedorchuk, V.V., 2009. *Proektna diialnist studentiv u protsesi opanuvannia navchalnoi dystsypliny «Shkilnyi kurs svitovoi khudozhnoi kultury ta metodyka yoho vykladannia»* [Project activity of the students in the process of studying the subject “School course of world art culture and methods of its teaching”.], Kamianets-Podilskyi: vydavets Zvoleiko D.H., 44.
10. Kodzhaspirova, G. M., 2003. *Pedagogika* [Pedagogics]: Ucheb. posobie dlja studentov obrazovatel'nyh uchrezhdenij srednego professional'nogo obrazovanija, Moskva: VLADOS, 247.
11. Kindrat, I., 2018. Tekhnolohiia Mind Mapping: dzherela, kontseptualni zasady, terminolohiia [Technology of Mind Mapping: sources, concepts, terminology]. *Vykhovatel-metodyst do shk. zakl.: shchomis. spetsializ. zhurn.*, 4, s. 16–22.